

USK_01 Úvod do uměnovědných studií

Proces umělecké tvorby napříč druhy umění

Proces umělecké tvorby je možné charakterizovat jako postup, při kterém umělec materializuje svoji představu uměleckého díla.

Pojem umění a jeho rozsah se během lidské historie neustále měnil. V antickém Řecku mělo umění velmi blízko k řemeslům a lidské práci. V dnešní době je možné takovouto podobnost najít jen velmi obtížně. Například antická nádoba na obilí, přestože byla vyrobena velmi zručným řemeslníkem, nebyla v tehdejší Řecku považována za umění a přesto ji dnes můžete najít v muzeu mezi velmi vzácnými artefakty antického umění. Definice umění je možné najít v nepřeberném množství slovníků. Nalezneme mezi nimi například tuto: „*Umění souvisí jazykově historicky s pozdně antickými pojmy scientia a ars. Pojem umění se rozvíjel odlišováním vůči vědě a náboženství (stejně jako vůči přírodě a životu) a spojoval se s pravdou.*“¹ Dnes umění zahrnuje pravděpodobně nejvíce oblastí lidské činnosti za celou lidskou historii. Jak bude vývoj tohoto pojmu pokračovat není zcela jasné.

K historickému vývoji umění neodmyslitelně patří i otázka funkce umění. Je velmi důležitým krokem při tvorbě umění si tuto otázku klást, protože různé druhy umění mohou mít různé funkce. Těžko je možné od hudby očekávat nezapomenutelný vizuální zážitek.

S pojmem umění se spojuje také termín umělecké dílo. Z pohledu estetiky a psychologie existují tři požadavky na umělecké dílo. Jsou jimi sebevyjádření, zobrazení a estetické uspořádání. Záleží pouze na umělci, kterému z těchto požadavků dává největší váhu a promítne ho do svého uměleckého díla nejrazantněji.

„*Naslouchá-li teoreticky nepoučený člověk Beethovenové sonátě, má za to, že vnímá umělecké dílo. Prohlíží-li nástěnný obraz nebo čte-li knihu, domnívá se, že má co činit s výtvarným nebo literárním dílem. Ve skutečnosti však není situace tak jednoduchá. Umělecké dílo jako kulturně historický fakt je něčím více.*“² Pro určení co je a co není umělecké dílo existují dvě extrémní vysvětlení. Umělecké dílo je jedinečné a lidé ho vnímají rozdílně v závislosti na duševních dispozicích. Další pohled na umělecké dílo říká, že uměleckých děl je tolik, kolik je konzumentů. Umělecké dílo pak má pro každého člověka svou unikátní podobu. Mnoho teoretiků se již dlouhou dobu potýká s tímto problémem a většina z nich se nakonec přiklání

1 HENCKMANN, Wolfhart. Estetický slovník. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1995, 229 s. Psyché (Grada Publishing). ISBN 80-205-0478-8.

2 KULKA, Jiří. Psychologie umění. Vyd. 2., přeprac. a dopl., v Grada Publishing 1. Praha: Grada, 2008, 435 s. Psyché (Grada Publishing). ISBN 978-802-4723-297.

ke kompromisu. Aby bylo možné se alespoň přiblížit k přesnější definici, je nutné pochopit, jak umělecké dílo vzniká a jaké jsou jeho fáze.

Na počátku tvorby uměleckého díla je nutný zdroj a podnět. Ty udávají umělcovi první směr a tvoří základ celého uměleckého díla. Další fáze, která následuje, obsahuje přípravu a koncepci. Zde umělec získává první konkrétní představu o podobě uměleckého díla. Třetí fází je plánování. Tato fáze navazuje na realizaci, kde konečně dochází k vlastní tvorbě (komponování skladby, stavba budovy, atd.). Pokud je realizace úspěšná, můžeme mluvit o poslední fázi, kdy umělec získává něco jako zpětnou vazbu (estetická response a reflexe). Tato fáze nemusí být nutně prováděna v galerii (pokud se jedná například o obraz). Umělec může získat i svou vlastní responsi a dokonce se rozhodnout umělecké dílo vůbec nepublikovat nebo se vrátit v procesu vzniku uměleckého díla zpět k fázi přípravy a koncepce.

Celou problematiku vzniku uměleckého díla zkoumá vědní obor zvaný psychologie umění, který se zabývá především poznáváním umění, jeho tvorbou a vnímáním. Tato vědní disciplína nebyla rozvíjena napříč spektrem uměleckých oborů stejným tempem ani stejnou šíří. Je zde možné se setkat s velmi podrobně rozvinutou odbornou diskuzí na poli psychologie hudby a malířství. Méně důkladně je probádané odvětví psychologie literatury, divadla a filmu. Mezi nejméně probádané odvětví patří psychologie tance, multimedií, internedií a podobně. Psychologie umění používá tři základní metody, jak na umělecké dílo nahlížet. První metoda předpokládá postup od psychických funkcí a procesů směrem k umění. Tento pohled umožňuje ptát se na zvláštnosti při kontaktu s uměním. Tyto zvláštnosti jsou důsledkem rozdílného chápání vztahů mezi použitými prvky uměleckého díla na základě různého stupně schopnosti nahlížet na umělecké dílo. Druhá metoda obrací postup metody první a vrací se od uměleckého díla k vnímání. Umělecké dílo pomáhá lidem pochopit okolní svět a rozšiřuje pole jejich vnímání. Třetí metoda zkoumá procesy umělecké tvorby a následně vnímání uměleckého díla.

Navzdory tomu, že jsou umělecké obory z hlediska psychologie umění prozkoumané nerovnoměrně, je možné mluvit o velké pestrosti tohoto oboru a je jisté, že není nutné se obávat jeho zániku. Spíše je naopak možné sledovat vzrůstající zájem o výše zmíněné neprobádané umělecké obory u kterých společnost cítí potřebu je prozkoumat důkladněji.

Použitá literatura:

KULKA, Jiří. Psychologie umění. Vyd. 2., přeprac. a dopl., v Grada Publishing 1. Praha: Grada, 2008, 435 s. Psyché (Grada Publishing). ISBN 978-802-4723-297.

HENCKMANN, Wolfhart. Estetický slovník. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1995, 229 s. Psyché (Grada Publishing). ISBN 80-205-0478-8.